

JURAJ JÁNOŠÍK – najznámejší zo zbojníkov, legenda, mýtus, ľudový hrdina

Juraj Jánošík sa stal uznávaným symbolom odboja chudobného ľudu proti feudálom. Aspoň takto ho pozná väčšina Slovákov. Hrdina legend, povestí a rozprávok. Nepremožiteľný šuhaj s vrkôčikmi a vilami očarovaným opaskom. Spravodlivý a veľkorysý bandita, ktorý plným priehrštím rozdáva nakradnuté. Jednoducho, lúpežný rytier bez erbu, s hradom všade a nikde. Aj štúrovská generácia, ktorá svojimi dielami viedla boj za práva a slobodu slovenského národa, Jánošíka vyzdvihuje ako hrdinu.

Bol naozaj hrdinom, alebo skutočnosť bola trochu iná? Aj v samotných historických záznamoch je pohľad na hrdinstvo Jánošíka rozdielny. Na jednom sa ale zhodujú. Juraj Jánošík sa narodil 25. januára 1688 ako syn Martina Jánošíka a Anny Cesnekovej.

Ako osemnásťročný vstúpil do kuruckého vojska Františka Rákociho, ktoré bojovalo proti cisárskemu viedenskému absolutizmu. Stal sa jedným zo žoldnierov vojska. STATOČNÝ RÁKOCIHO VOJAK. A prečo? Údajne vykonával veľmi záslužnú činnosť pre kurucov. Kradol zbrane, pušný prach, látku na uniformy a samozrejme aj zlato. Dá sa povedať, že vlastne tu sa začali jeho zbojnícke chodníčky. Samozrejme, že za takéto služby býval štedro odmeňovaný.

Krátko po porážke povstalcov pri Trenčíne (1708) narukoval do cisárskeho vojska. Niektoré záznamy hovoria, že bol donútený vstúpiť do cisárskeho vojska, niektoré hovoria o tom, že narukoval preto, že ho už kuruci po porážke prestali platiť. Podľa toho sa môžeme domnievať, že nebol teda dôsledným vzorom odbojnosti a revolučného ducha.

Po prepustení z vojska sa Jánošík stal príležitostným členom Uhorčikovej družiny, ktorá sa zaoberala pašovaním koní z Poľska a samozrejme aj zbojníctvom. Na jar roku 1712 sa stáva Jánošík zbojníckym kapitánom a nahradil vo vedení družiny doterajšieho kapitána Tomáša Uhorčika.

A práve tu sa začína jeho zbojníctvo, mnohými nazývané hrdinstvo. Zbojníci sa okrem pravidelného pašovania sústreďovali na prepady vopred vyhladených kupcov, no predovšetkým remeselníkov a sedliakov na jarmokoch. Na veľkoobchodníkov a vysokú šľachtu si netrúfali. Vonkoncom teda neplatí ono známe - bohatým brali, chudobným dávali.

K obľúbenému typu akcií patrili prepady a následné rabovačky osamelých usadlostí, gazdovstiev, či kúrií pod známym zvolaním „BOHU DUŠU A NÁM PENIAZE!“ Ak sú tieto dobové záznamy pravdivé, myslím si, že o hrdinstve Jánošíka nemôže byť ani reči. Okrádať o majetok tých, čo poctivo robia, môžeme považovať akurát tak za zbabelosť. Prečo neokrádal tých, čo nič nerobili a predsa mali.

Nie, Jánošík a jeho druhovia neboli v osadách chudobných vítaní ako osloboditelia. Obyvatelia nechceli slobodu. Po desaťročiach vojen túžili pokojne žiť pod ochranou mocného štátu. Chceli orať, siať, obchodovať. Nečudo, že hŕnnych chlapcov považovali za vyvrheľov a kde mohli, tam im začali škodiť. A možno práve skutočnosť, že Jánošík a celá jeho zbojnícka družina vlastne bohatla predovšetkým na úkor obyčajného ľudu, spôsobilo, že Jánošík bol v marci 1713, keď niekoľko desiatok drábov z Liptovského Mikuláša v noci obklúčilo dom bývalého zbojníckeho kapitána Tomáša Uhorčika na lazoch obce Klenovec, do ktorého prišiel Jánošík prezimovať a kde práve spal, bol chytený a uväznený vo vranovskom kaštieli. Vodcu zbojníkov súdil stoličný súd, členmi ktorého boli aj niektorí poškodení. Pojednávanie sa uskutočnilo v dňoch 16 - 17. marca 1713. Dôležitú úlohu pri procese zohrali majitelia poddanskej osady Terchovej. Počas vypočúvania sa Jánošík správal ako skutočný hrdina. Musíme tomu veriť, lebo o tom vypovedajú jeho obžalobcovia. Tvrdošíjne odmietal prezradiť svojich spoluvinníkov, popieral účasť na akejkoľvek vražde.

Tu niekde korení predstava o Jánošíkovi - lupičovi - hrdinovi, ktorý si nepoškvrnil ruky krvou, hoci nepopieral, že sa vraždilo. Tvrdil len, že nikdy nevráždil on. Nuž, ako vodca mal na to zrejme ľudí. Tak či onak, obvinenému bola dokázaná účasť na množstve majetkových deliktov - lúpežných prepadnutiach či podpáleniach usadlostí. Hlavným bodom obžaloby bola nevyjasnená vražda farára z Domaniže. Obávaný zbojník bol odsúdený na ľahšie i ťažšie mučenie. Hneď po útrpnom výsluchu liptovský stoličný súd vyniesol nasledujúci verdikt: „Ponevač obžalovaný Juro Jánošík zavrhuje príkázani jak božské, tak též zákon krajinský, predo dvema roky dal sa na zbojstvo a vůdцем aneb hajtmanem takovým se učinil, který s tými tovariši svými na cestách zastavujúce lidi o statek pripravil, áno, jako se z jeho vlastného vyznání zdá, jeho tovariši, kde on též bol prítomný, pána pátera z Domaniže prestrelili a bezbožne zamordovali. Tak též i jinších, jako jest predepsané, zlých skutkov sa dopustil. Protož pro takové zlé účinky a prikázaniím prestúpení má být na hák na levém boku prehnatý, a tak na příklad jinších takových zločincov má být zavesený..“

A čo si myslím ja o hrdinskom zbojníkovi? Možno mi neprináleží súdiť jeho skutky, lebo viem, že v tých časoch sa nežilo ľahko. Na rozdiel od ostatných ľudí, ktorí Jánošíka opisujú ako veľkolepého hrdinu, tak ja som opačného názoru, že to bol zbojník a zlodej prvého zrna, ktorý okrádal každého, aby mal peniaze. Podľa mňa je veľkolepým hrdinom ten, kto urobí niečo pre všetkých a nie hlavne sám pre seba. Aj keď je pravda, že niektorým bral a druhým dal, takto by sa to robiť nemalo. Ale mnohí iní si myslia opak, lebo pri jednom prieskume Jánošík obsadil čestné siedme miesto „najväčších“ hrdinov Slovenska.